

УДК 37.036:371.13:374:78.01

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та методики виховання Єсрих Л.В.

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

РОЗРОБКА МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Стаття присвячена розкриттю деяких аспектів побудови моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Показаний вплив методів та форм роботи на розв'язання кола питань естетичного виховання підлітків, їх роботу в групах для вирішення естетичних завдань. Структура взаємодії побудована відповідно до мезорівня та мікрорівня, які є активними і ми можемо на них впливати. До мезорівня включасмо: педагогічний колектив, вчителів або керівників гуртків, психологічний супровід, за допомогою якого здійснюється навчально-виховний процес.

Ключові слова: естетичне виховання, взаємодія, взаємодія підлітків, модель взаємодії, мезорівень, мікрорівень.

Аннотация. Статья посвящена некоторым аспектам построения модели взаимодействия общеобразовательных и внешкольных учебных заведений в эстетическом воспитании подростков. Показано влияние методов и форм работы на решение круга вопросов эстетического воспитания подростков, их работу в группах для решения эстетических задач. Структура взаимодействия построена согласно мезоуровня и микроуровня, которые являются активными, и мы можем на них влиять. На мезоуровне включаем: педагогический коллектив, учителей или руководителей кружков, психологическое сопровождение, с помощью которого осуществляется учебно-воспитательный процесс.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, взаимодействие, взаимодействие подростков, модель взаимодействия, мезоуровень, микроуровень.

Annotation. The article is sanctified to opening of some aspects of construction of model of cooperation of general and out-of-school educational establishments in aesthetic education of teenagers. Shown influence of methods and forms of work on the decisions of circle of questions of aesthetic education of teenagers, their work in groups for the decision of aesthetic tasks. The structure of cooperation is built in accordance with mezo and microlevel, that are active and we can on them influence. At the mezolevel include: pedagogical collective, teachers or leaders of groups, psychological accompaniment by means of that an educational-educator comes true.

Key words: aesthetic education, cooperation, cooperation of teenagers, model of co-operation, microlevel, mezolevel.

Вступ. Актуальною перспективою самореалізації особистості, зовнішнього і внутрішнього перетворення особистості як естетичної і духовно-моральної цінності є естетичне виховання підростаючих поколінь, від рівня якого залежить стан вихованості людей в суспільстві, їх культури і гуманістичного ставлення до різних явищ оточуючої дійсності. Естетичне

виховання втілює в собі всі могутні резерви, воно органічно пов'язане з іншими видами виховання і складає цілісний процес емоційно-образного впливу на підростаючу індивідуальність. Проте, воно має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати в організації навчально-виховного процесу як загальноосвітнього, так і позашкільного навчального закладу.

Сучасною психолого-педагогічною наукою зроблено суттєвий внесок у створення науково-методичного підґрунтя для створення виховного середовища як загальноосвітнього, так і позашкільного навчального закладу та забезпечення креативної спрямованості його невід'ємної складової – навчально-виховного мікросоціуму. Значними є наукові доробки щодо дослідження проблеми формування творчої особистості (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Роменець, С. Рубінштейн та ін.), розвитку психолого-педагогічних теорій розвивального навчання й виховання (І. Бех, В. Рибалка, Г. Костюк, В. Моляко, Н. Недодатко, В. Паламарчук та ін.).

Аналіз сучасних досліджень і публікацій з означеної проблеми свідчить, що в педагогічній науці за останні роки значно посилилася увага до дослідження проблем розвитку позашкільної освіти. На вдосконалення теоретико-методологічних засад позашкільної та позакласної виховної роботи спрямовано наукові дослідження українських дослідників (Л. Балясна, О. Биковська, І. Вінниченко, Л. Вовк, Б. Кобзар, М. Коваль, Н. Ничкало, К. Сокольніков, Ю. Столяров, О. Сухомлинська, Т. Суценко, В. Якубовський та ін.). Соціально-педагогічний аспект діяльності позашкільних закладів розглядали О. Бездверна-Хомерікі, А. Капська, І. Пінчук, Л. Тихенко та інші.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають в розробці моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків.

Виклад основного матеріалу статті. У низці наукових досліджень наголошується на важливості впровадження сучасних підходів, методик і технологій, формування базових компетентностей і соціалізації підлітків у процесі пізнавально-практичної та навчально-творчої діяльності, розвитку творчих здібностей учнівської молоді в процесі пошуково-дослідницької діяльності, гуманізації профільної та допрофесійної освіти, визначення шляхів підвищення ефективності навчально-виховної та розвивальної роботи в контексті формування розвивального середовища навчального закладу.

Розглядаючи метод (у розробці моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів) як сукупність педагогічних підходів, прийомів і засобів пізнання дійсності, методика естетичного виховання підпорядковується педагогічній меті – від вивчення предмета пізнання до опанування загальними принципами впливу мистецької діяльності на формування особистості. Методика, як галузь педагогічної науки, розглядає теорію та методи навчання. Розробляючи модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків, враховуємо те що методика естетичного виховання будується на науково обґрунтованих методологічних принципах пізнання культурних і мистецьких цінностей, де як базис використовуються основні положення педагогіки, психології та естетики.

Сучасна наука розробила достатній понятійний апарат з теорії і практики естетичного виховання, визначила різні підходи до природи, механізму, функцій, структури, змісту естетичного виховання. Естетичне виховання

розглядається як процес "формування певного естетичного відношення людини до дійсності, в якому виробляються орієнтації особистості у світі естетичних цінностей, у відповідності з уявленнями про її характер, що складаються у певному конкретному суспільстві із залученням до цих цінностей" [1, с. 427].

Є. Квятковський розглядає специфічність естетичного виховання, що полягає у цілеспрямованості процесу формування творчо активної особистості, здатної з позицій доступного їй розуміння ідеалу сприймати й оцінювати прекрасне, досконале, гармонійне, інші естетичні явища в житті, природі, мистецтві. На його думку, провідним завданням естетичного виховання є формування у школярів художньо-естетичних і творчих здібностей, розвиток образного мислення на основі творчої практики [2, с. 9-12].

Культурологічні дослідження в освітньо-мистецькому просторі дали змогу обґрунтувати педагогічні процеси становлення, розвитку, навчання і виховання підлітків у художньо-естетичній діяльності (Ю. Алієв, Б. Лихачев, О. Рудницька, О. Сухомлинська та ін.), використовувати загальнокультурні мистецьких традицій, взаємозв'язки духовної, класичної і народної культур, у формуванні естетичних орієнтацій підлітків.

Становлення педагогічного процесу в мистецьких закладах відтворювали: П. Аллепський, І. Гринецький, Г. Рачинський, Т. Паліковський, Г. Пірамович та ін. [3, с. 23]. Їхні дослідження дали змогу по-новому сприймати конкретне мистецьке життя підлітків та збагатити уявлення про художньо-творчу діяльність. Довести, що заняття з образотворчого мистецтва, музики, композиції, театральної справи, гри на різних інструментах, жива естетична думка впливають на мотивацію навчання підлітків, на створення емоційно-естетичного клімату в творчому середовищі.

Розглядати поняття "взаємодія" загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків, всі компоненти навчання і виховання, Н. Мойсеюк [4, с. 145] пропонує як динамічну взаємодію вихователів і вихованців, спрямовану на досягнення поставленої мети, оскільки гармонійно розвинена особистість формується лише під час цілісного педагогічного процесу, в якому повною мірою забезпечується гармонія педагогічних впливів. Це керований процес, і через вирішення численних педагогічних завдань, підпорядкованих кінцевій меті, системі, він вносить зміни в розвиток особистості. Ми підтримуємо думку Н. Мойсеюк про те, що педагогічний процес не є нерозривним ланцюгом розвиваючих взаємин вихователів і вихованців, оскільки перші беруть на себе роль інтерпретатора, критика, залишаючись при цьому емоційно не включеними у взаємодію, а останні підключають до неї особистісні спогади, асоціації, емоції, набуті знання. В контексті нашого дослідження особливо важливим є те, що саме художньо-творча діяльність у педагогічному процесі відображає життя підлітків, формує критерії оцінки явищ дійсності, характерів та вчинків.

Ми вважаємо, що цей процес забезпечує емоційну стабільність підлітків, варіативність виховного середовища, гарантує можливість вибору виду естетичної діяльності, надає їй педагогічне забезпечення успішності, формує позитивну оцінку з боку керівників. Результативність як форма процесу, з одного боку, це цілісна система, в якій предметом вивчення є структура, закони поєднання частин у функціональне ціле, а з іншого, полісистемне утворення. Воно включає: природні дані і логіку мислення; вміння передати

специфіку жанру і стилю твору; правильно користуватися власними вміннями, навичками; вільно володіти мовною культурою, активно спілкуватися з глядачами. Іншими словами, результативність цього утворення є наслідком тих зрушень, надбань і досягнень, які визначено у меті педагогічного процесу.

Особистісно-орієнтована стратегія педагогічної взаємодії характеризується такими особливостями: ставленням до учня (вихованця) як суб'єкту власного розвитку; орієнтацією на розвиток і саморозвиток його особистості; створенням умов для самореалізації і самовизначення особистості; установленням суб'єкт-суб'єктних відношень.

Для визначення сутності навчальної роботи, заснованої на безпосередній взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, дослідники використовують такі терміни, як "групова робота", "спільна навчальна робота", "навчальне співробітництво" та ін. Сьогодні в педагогіці все частіше використовується термін "навчальне співробітництво", як найбільш змістовний, діяльнісно-орієнтований, який визначає багатобічну взаємодію всередині навчальної групи й взаємодію вчителя з групою. Співробітництво як спільна діяльність й організаційна система активності взаємодіючих суб'єктів характеризується: 1) просторовою й тимчасовою співприсутністю, 2) єдністю мети, 3) організацією і управлінням діяльністю, 4) наявністю позитивних міжособистісних взаємин.

Співробітництво в навчальному процесі являє собою розвинену мережу за такими лініями: 1) вчитель-учень (керівник гуртка-вихованець), 2) учень-учень (вихованець-вихованець) в парах (діадах), трійках (тріадах), 3) загальногрупову взаємодію учнів (вихованців) в колективі [5, с. 58].

Таке співробітництво стає продуктивним, оскільки здійснюється за умови включення кожного учня (вихованця) в розв'язання завдань не в кінці, а на початку процесу засвоєння нового предметного змісту; організовано як активне співробітництво з керівником гуртка (учителем) та вихованцями іншими (учнями); у процесі навчання відбувається становлення механізмів саморегуляції поведінки й діяльності учнів; усвідомлюються створення цілей.

Навчання й виховання в співробітництві розглядається в світовій педагогіці як найбільш успішна альтернатива традиційним методам. Вони також відображають особистісно-орієнтований підхід, бо працюючи в групі, можна запитати товариша, якщо щось не зрозумів, обговорити з ними розв'язання будь-якого завдання. Кожен член групи усвідомлює свою відповідальність за власні успіхи, від яких залежить успіх всієї групи.

Головна мета навчання в співробітництві – навчатися разом, а не просто щось виконувати гуртом. Найбільш цікавими варіантами навчання в співробітництві є навчання в парах, в команді, колективна взаємодія, дослідна робота в малих групах та інші. Починати навчання в взаємодії або співробітництві необхідно з планування приміщення, потім поступово, крок за кроком привчати учнів (вихованців) діяти за умов: взаємодіяти у групі з будь-яким партнером; працювати активно, серйозно ставитись до дорученого завдання; ввічливо й доброзичливо спілкуватися з партнерами; відчувати почуття відповідальності не тільки за свої власні успіхи, а й за успіхи своїх партнерів, усього класу (групи); повністю усвідомлювати, що спільна робота в групі – це серйозна і відповідальна праця.

З цією метою необхідно визначити навчально-пізнавальну мету уроку (заняття) і дидактичне завдання використання даного методу. Це завдання має бути повністю усвідомлено учнями (вихованцями).

Організуючи роботу в групах, необхідно продумати ролі для учнів: ведучій, редактор, оформлювач, доповідач. Р. Джонсон і Д. Джонсон виділяють наступні відмінності роботи у малих групах: залежність членів групи; відповідальність кожного члена групи за власні успіхи і успіхи своїх товаришів; спільна навчально-пізнавальна, творча діяльність учнів у групі; соціалізація їх діяльності; загальна оцінка роботи в групі, яка складається з оцінки форми спілкування учнів разом з академічними результатами роботи [6, с. 37-38].

За основними векторами, побудуємо модель взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів й подамо її в схемі (рис. 1).

Рис 1. Структурні складові моделі взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів

Висновки. Підсумовуючи вищенаведений огляд підходів до розуміння указаних аспектів взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків та складових моделі зазначаємо, що для результативної роботи групи, слід структурувати діяльність учнів (вихованців) так, щоб вони були включені в активну спільну діяльність й мали особисту відповідальність за дії кожного та власні дії.

Література:

1. *Эстетическое воспитание в школе / [под ред. М.Р. Семенова]. – Казан: Изд-во КГУ, 1991. – 184 с.*
2. *Квятковский Е.В. Методологические проблемы совершенствования системы эстетического воспитания // Система эстетического воспитания школьников / Под ред. С.А.Герасимова. – М.: Педагогика, 1983. – С. 9-12.*
3. *Ступарик Б.М. Шкільництво Галичини / Б.М. Ступарик. – Івано-Франківськ, 1984. – 144 с.*
4. *Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навч. посібн. / Н. Є. Мойсеюк. – 3-е вид., доповн. – К.: ВАТ "КДНК", 2001. – 608с.*
5. *Нор К. Ф. Використання американського досвіду формування комунікативних умінь майбутніх учителів / К. Ф. Нор // Педагогічні науки: науково-метод. збірник. – Т. 28. – Вип. 15. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. – С. 54-58.*
6. *Коротаева Е.В. Директор-учитель-ученик: пути взаимодействия / Е. В. Коротаева. – М.: Сентябрь, 2000. – 144 с.*

References:

1. *Aesthetic education in school / [red. M.R. Semenov]. – Kazan: KSU, 1991. – 184.*
2. *Kwiatkowski E.V. Metodologicheskie problemy sovershtnstvovaniya systemy esteticheskogo vospitaniya // Sistema esteticheskogo vospitaniya / Pod. red. S.A. Gerasimova – М.: Pedagogika, 1983. – S. 9-12.*
3. *Stuparik B.M. Shkiltitstvo Galychyna / B.M. Stuparik. – Ivano-Frankivsk, 1984. – 144.*
4. *Moyseyuk N.E. Pedagogika: Navch. posibn. / N. E. Moyseyuk. – 3 vud. dopovn. – К.: VAT "KDNK", 2001. – 608 s.*
5. *Nor K.F. Viktoristannya amerikanskogo dosvidu formuvannya komunikativnih umin maybutnih uchiteliv / K..F Nor // Pedagogichni nauki: Naukovo-method. zurnal. – T. 28. – Vip. 15. – Mykolayiv: MDGU im. P. Mogili, 2003. – P. 54-58*
6. *Korotaeva E.V. Director-uchitel-uchenik / E.V.Korotaeva. – М.: September, 2000. – 144.*